

150 ans puèi o Occitània a tres tempes

Robert Lafont - Occitània n°149, setembre-octobre de 2006 / n°150 novembre-decembre de 2006

Ai prepausat, dins lo numèro de junh passat d'aquesta revista, de far de 2007 una "annada Occitània". Gustau Aliròl accèpta la proposicion, mas vei venir las dificultats. Ieu tanben. La principala es que los occitanistas son ja engatjats dins la preparacion del 17 de març d'aquel an ont devon celebrar, a Besièrs après Carcassona la nòstra lenga en reviscol. Mon idèa lor fa un fais de nòu a portar. E puèi benlèu qu'an pas vertadièrament pensat a la sonada que lor fa la chifra de l'annada.

En 2007, a Besièrs! Dins la ciutat que foguèt fa ja just cent ans lo centre de la revòlta, legendària tant coma istorica, del mond de la vinha lengadociana contra l'Estat central ! 1907 es lo moment ont lo pòble occitan ven al rencòntre de la Renaissença proclamada cinquanta ans abans a quicòm prè, en son nom pels felibres, e ont lo Felibritge, tengut per Mistral a la cadena de sa glòria immobila, respond per l'abséncia. Mentretant lo Catalan Maragall manda per San Joan la crida : " Miracle! Gent d'Occitània, l'esprít d'Oc s'ha despertat ! ". Es l'axe entorn del qual una esperança collectiva vira e tomba d'un còp a la desesperança.

Es la de nòstra desfacha d'istòria acceptada, l'an de nòstra vergonha. Perqué pas clamar, cent ans puèi, que de la desfacha remontam.? Lo moment a Besièrs es favorable. Los vinhaièrs son a se trachar de recomençar la lucha per la vida del país. Es pas l'an son que d'una celebracion de la lenga. Es un anniversari per un pòble.

Pr'amor que preni la paraula, ezcusatz, parlarai de ieu. Ieu, despuèi d'an e d'ans espèri l'escasença. L'esperavi a la Sala, o dins las vinhas de Lengadòc, sus l'Esplanada de Montpelhièr un vintenòu d'abril, sul Larzac en 1973 e 2003, a l'Adrech dins la minièira, en boca la lenga elegida e'n man la bandièira dessenhada a mos catòrze.

Pas vosautres, amics, non ?

Torne doncas prene ma vista de nòstre moviment renaissentista coma o ai ja fach, en tres tempes successius. Ezcusatz le tornarmai. Es per una clartat que me sembla ara d'esclatar.

Robèrt Lafont

Temps un : la gloriosa cagada

1907 es la primièira de las datas fatalas: aquel an los que se son dites "primadièrs" d'un movement popular viran l'esquina a lor pòble. Après, i a pas pus res a far. En 1909, lo grand projècte "nacional" felibrenc s'engrunarà dins lo ridicul de la Santa-Estèla de Sant-Gèli. En 1914, sus l'ataüt del grand profèta mòrt e sul messatge eidracat, la Grand Guèrra engolirà tot. Aital s'acaba nostre "Temps Un", temps de la pus granda cagada nacionalitària qu'aja facha lo sègle dètze-noven, dich de las "nacionalitats". I aurà son que, vint-e-cinc annadas pus tard, una cerimoniá sepulcrala sota las estèlas passidas d'un vièlh marescal reaccionari.

Cal dire, en defensa dels felibres, pecaire ! qu'avián pas la tasca de bon biais. Lor "Renaissença" la pensèron e la menèron coma poguèron dins un blòt d'unanimitat francesa que los condemnava d'avança. Blòt de betum estatal que data de l'Ancian Regin e qu'après la refundacion de la Nacion dins lo jacobinisme, lo Primièr Empèri acaba d'armar dau fèr de la centralizacion absoluta. Blòt mental del còs ciutadan, a l'esquèrra borgesa coma a la drecha reialista. Degun que pòsca concebre un autonomisme provincial, Degun qu'aja pas la cervèla departamentalizada : Malhana, Boca-dau-Ròse, anóncia Mirèio. Per cimèl de l'impossible, al quite país del Felibritge e dos ans abans sa naissença, la revòlta populara provençala contra lo còp d'Estat del dos de decembre es estada esrachada.

Los felibres escrivon dins una França ipèr-centralizada, nacionalista e imperialista a tot pèdre,

dins una negacion de tota varietat interna E mai al moment de fúria de la borgesiá capitalista qu'es per establir a París la pompa de l'economia de tot lo territòri, e comença la destruccion de tot pòl de desenvolopament periferic. E la debuta databla de çò que deviam sonar lo "colonialisme interior". Auriá calgut de gènis politics per lo combatre. Agüèrem de cigalas.

Los felibres escrivon coma las cigalas rasclan lors miralhs... Filhs del Romanticisme europèu, concebon lor ròtle coma una redempcion de la lenga per la pluma. Pluma literària, s'entend. Lo ciment francés los empacha d'imaginar un usatge linguistic social, administratiu, escolar, o simplement de relacions epistolàrias; S'escrivàn longtemps entre eles dins lo francés plan ortografiat qu'an après a l'escòla dels borgeses e obligaràn los fraires catalans a lor escriure dins aquest lengatge, lor adversari dirècte e dominador

D'aquí la paradòxa que los cordelará. Apartènon a la part (digam 20% al mai) de la poblacion francesa que sap lo francés, l'escriu e lo legís. Lor public natural, que lor cal educar, es plegat tot dins l'oralitat dialectala occitana. E illetrat. Lo sol mejan per eles de menar lor mission escricha es de passar per l'alfabetizacion francesa, que justament nega fins a l'existéncia de lor lenga.

L'emboïh màger serà una question de sistèma grafic. Dins una evolucion normala sostenguda d'un us social generalizat, la lenga d'òc aviá antan adaptat la grafia latina eiretada a sa fonologia pròpria. Aquel sistèma de normalitat escricha es conegut e respèchat fins als primièrs ans del sègle setzen (mai que mai en Provença !) pels notaris e totes los escrivans administratius. A partir de la rompedura que marca definitivament, o quasiment, l'Edicte de Villers-Cotterêts, aquel sistèma s'aprigondís dins l'oblidança. L'escrich occitan, qu'es pas pus que literari (subretot poetic) a per sola solucion per èstre ipoteticament legible, de passar pel sistèma francés, produch d'una fonologia d'oïl plan diferenta de la d'òc. Se presenta coma una varietat (segon los autors) de "mostres" de contaminacion sistèmica.

Malgrat los "provençalistas" del sègle dètz-ochen, que los an precedits en restaurant la glòria dels trobadors, los felibres, aquel sistèma autentic, lo comprenon pas. Dins lor idèa de bastir una nòrma, apondon lor incompeténcia istoricament fonccionala a l'incapacitat d'un public avenir que l'escòla embarrarà dins lo sistèma francés. Las disputas graficas que se lèvan a lors entorns son sus de menudalhas, a l'interior del contra-sens general del mostre francògrafic, *l'ourougrafio prouvençalo*.

Es amb aquela aisina bestòrta que los Renaissentistas van ensajar de bufar un esperit de revindança linguistica a lor "pòble." Rencontraràn en de mai l'empacha de la dialectalitat, qu'an pas tanpau los mejans de resòlvre. Sol Honnorat aviá comprés quicom al problèma d'escritura revindada. Mistral jove èra estat un moment convençut per el. En 1854, amb la creacion del Felibritge, Romanilha e Mistral meton Honnorat a la cròta.

Un pas cap a una normalizacion sus l'espandí que revindican, sols los felibres de la tresena generacion (Devoluy e Ronjat) lo faràn. Mas en proclamant lo "mistralenc", valent-a-dire lo sota-dialècte periferic d'Arle e d'Avinhon, "*lengo naciounalo dóu Miejour*". Decision que toquèt pas jamai tèrra ni pòble e demorèt interna a l'associacion. Èra un pas per s'embroncar.

Aital, lo Felibritge s'avançava dins lo sègle de sa naissença en apondent una error fundamentala sus sa fonccion sociò-linguistica a una incapacitat de trobar una ascla de las mendres dins lo betum francés, condemnat a un reformisme inoperant del centralisme francés, aliat en soma de sa desfacha. Aquò fins a las tres datas que marcan sa "fin d'istòria": 1907, 1909, 1914 .

Se se vòl anar al fons de la desfacha felibrenca, ai totjorn pensat que cal prene l'amira del 22 d'agost de 1866. Es lo jorn d'estiu escalugant e de terribla solesa ont dins lo cambron d'un ostalet del vilatjon de Malhana, Bocas-del-Ròse, Mistral escriu La Coumtesso. Ponch d'arribada d'un possible segon çò que se passa en Euròpa.. Lo poèta se sentís portat sus l'ondada de l'istòria e la prima dels pòbles . Apartèn a la classa dels intellectuals liberals qu'alestisson l'esvelh de las nacions somesas. A per garents al sieu los istoriadors romantics e la pròva immensa d'una civilizacion sagatada al sègle XIIIen per la crosada francimanda, la literatura dels trobadors e un usatge linguistic viu que l'enròda e que pòt montar aperi aquí a dos parèlhs de milions de voses.

Fa cinc ans qu'a rencontrat la Renaissença catalana que li a fach sautar una frontièira. Viu un somi de conspiracion garibaldiana que parteja amb Balaguer. Catalonha bolhís, çò sembla, d'esperit

nacional sota la joata espanhòla. Balaguer exilhat es aquí tocant, en Avinhon. Lo Malhanenc, pòrta barrada e contravents tirats, entamena, non pas benlèu al nom d'Occitània tota, mas al nom de Provença, sòr de Catalonha., lo cant de Liberacion: "*Penjarian pièi l'abadesso...*" Lo refranh usa d'un plural que cal saber legir: "*A! se me sabien entendre*". Las precaucions posterioras nos devon pas enganar. Los simbòls son sempre pus clars que los discorses. La Comtessa es França.. Lo nacionalisme de las respelidas europèas va a la revòlta per l'independéncia. Melhor s'es armada.

Mas dins lo plural, i a tragicament degun, ni un pòble, ni d'eleits despertats, ni un ponhat de felibres. Se pòt rire, a la Daudet, de la tartarinada. Se pòt tanplan i veire un coratge lèst a virar a la dolor secrèta. Lo Felibritge es una plaga sota l'ipocrisia. Tot comptat, e'n pensant que los felibres faguèron pasmens una literatura qu'a daverat lo prèmi Nobèl, omenatge rendut e resèrvas fachas a la persona de son Mèstre, li acordarem que foguèt una gloriosa cagada.

Entremièg e prefaci

L'entremièg de Temps Un e Temps Dos es fach d'un pòst-scriptum e d'un prefaci que se seguisson e s'entremesclan. Lo pòst-scriptum es dins la França esclapada e un nacionalisme de vencuts: lo 8 de setembre de 1940 lo messatge d'un marescal vièlh cap de l'Estat a un Comitè Mistral. Lo Felibritge n'a la fèbre. Lo vaquí embarcat dins una Revolucion Nacionala, au servici d'una nacion qu'es pas la sieuna secrèta, cotria amb la vièlha drecha francesa de l'Afar Dreyfus, e que naufragarà dins las aigas pas lindas de la Collaboracion amb l'enemic de França. Per pas ges d'avantatge concrèt. Lo Felibritge jòga las prolongacions, mas per badar.

Lo prefaci es dins las annadas trenta. Es un afar d'ortografia interior al Felibritge. Dos mèstres d'escòla de la Republica, Prospèr Estiu e Antonin Perbòsc decidisson de tornar *grosso modo* al sistèma occitan autentic d'abans lo sègle XVIen. Peta la chavana, lo Felibritge s'estripa entre partit vièlh de l'o e partit nòu de l'a. Mas son assèti administratiu tristonet bolega pas ; los dos reformators seràn majorals. Sus aquò, es per intervenir un autre felibre, d'en primièr resistent a la renovacion, Loís Alibèrt. Aqueste a una cultura filologica solida e'n se convertissent al sistèma Estiu-Perbòsc, lo melhora . La tempèsta suls grafèmas se fa triangulara. De bon comprene, lo pòble d'òc demòra estrangier a aquela guèrra fanatica de consonantas per iniciats. Legís pas mai sa lenga qu'aperabans, e sa lenga, a començat a la pèrdre. Lo tèrratrèmol social de la Guèrra, en passant sus las resultas de la campanha acarnassida de francizacion escolara, a fach de trauques gròsses dins l'oralitat eiretada. La consciéncia identitària a reculat, s'aviá pas jamai existit. Per l'immensa majoritat dels Occitans lo "patés " es destinat a disparéisser. N'es a venir un "usatge anterior", mantengut pels vièlhs de tant que moriràn pas.

Pr'aquò la batèsta ortografica es de prene dins son fons inapercebut per quicòm mai qu'un afar d'escritura. Es un efiech de vesinatge de la "Renaixença catalana". Aquesta a capitat socialament e politicament. En 1913, son primièr poder autonomista conquistat, la Mancomunitat, oficializa la reforma de Pompèu Fabra, que fa del catalan una lenga modèrna unificada. Quand lo general Primo de Rivera, en 1923, plega Espanha a sa dictatura militar e centralista, los intellectuals catalans començan a prene lo camin de l'exilh. Fins a 1930 s'amistançaràn amb sos òstes de Lengadòc. Pren alara sa cara un doble pan-occitanisme, ont son vistes ensems païses catalans e occitans.

En Occitània, demòra l'afar de qualques òmes, concernís pas qu'una part menora del Felibritge que lèu se destriarà d'el. En Catalonha, amb lo retorn d'exilh es per seduire qualques grands intellectuals e politics. Demèst eles, l'amic d'Alibèrt, Josep Carbonell i Gener, qu'aculhís dins sa revista l'Amic de les Arts d'escrivans coma Dali e Lorca. Carbonell apartèn a la grand borgesia qu'a fach la Lliga Regionalista e lo nacionalisme catalan de drecha. Quand, en 31, l'autonomisme s'associarà a la causa de la Republica, serà pasmens director a la Generalitat de Catalunya de l'"Oficina de Relacions Meridionals". Es aquí que la Gramatica d'Alibèrt serà publicada. Fach important: la nòrma occitana tala coma s'es generalizada uèi es aquí contenguda e fixada.

Dins lo moment, un occitanisme politic es nascut sul modèl nacional catalan. Carles Camprós li d

ona una forma federalista intra e internacionala, ideologicament acceptabla en França. Mas se pòt pas dire qu'aja encara rencontrat un public. Demòra tan clandestin coma lo felibritge. E la guèrra civila d'Espanha va far desaparéisser lo catalanisme meteís. En 39, que s'acaba, la segonda guèrra mondiala seguís sens tardança, plan pièger que la primièira, borrola tempestosament los equilibris socials. Poiriá èstre la fin del somi mistralenc. Paradoxalament, serà la dobertura de nòstre Temps dos.

Temps Dos : la remonta cracinanta

Se podiá pensar que la lenta agònia del Felibritge e son error màger del temps de l'Ocupacion aurían rendut impossible un vam de nòu. De res n'èra.

Sa quita mediocritat salvava la vièlha associacion. Los occitanistas agropats dins la Societat d'Estudis Occitans avián jogat eles , dins lo borbolh que precedís e acompanha la Liberacion, l'aliança amb las fòrças de la Resisténcia, principalament las comunistas. Los menaires d'aquel jòc èran los dos mètges tolosans Camil Solar e Ismael Girard, qu'avián de longa data preparat un Institut d'Estudis Occitans sul modèl creat per la Mancomunitat barcelonina, e qu'avián lor experiéncia catalana, probablament insufisenta de distància e d'analisi, mas ardorosa.

L'I.E.O. espelís dins la Tolosa de la Liberacion sus un front novator enemic de las vièlhas institucions sentidas coma raccionàrias incorregiblas,

l'Acadèmia dels Jòcs Florals e lo Felibritge. Per o far brèu, digam que los eveniments positius d'un temps nòu se seguisson alara : la reconoissença d'utilitat publica de l'I.E.O., las tres emissions de *Ràdio Tolosa* que li son fisadas, l'espelison dins tota Occitània d'una nòva generacion (èra la mieuna) que respond a la crida tolosana, las revistas que respelisson. A l'horizont vesin, en 1951, la famosa lei qu'un socialista, Deixonne, agantat un pauc malgrat el, cobrís de son nom, es votada a la ventvòla, crestada de çò important per la reaccion centralista qu'aviá esvelhada. Es una victòria mai que mai simbolica, mas la primièira despuèi 1854, e dins la victòria i a l'expression oficializada de "lenga occitana". Sufiriá a far parlar de temps dos.

A veire, ara, las causas coma devián anar, ne soi a jutjar que la creacion de l'I.E.O. èra una iniciativa fòra temps e fòra logica d'istòria. Èra lo rebomb del modèl I.E.C.. Mas l'I.E.C. èra estat creat per Enric Prat de la Riba al cimèl de la pojada d'un nacionalisme borgés, amb l'ajuda d'una societat conscienta de son idenditat, a plen dins son creis economic e provesida d'una lenga modèrna d'us generalizat. Podiá de mai s'avalorar de grands especialistas dins diversas sciéncias e d'una ajuda publica consequenta. L'I.E.O. naissiá amb l'ajuda d'un partit d'esquèrra quitament pas al poder, d'un nacionalisme francés atissat per l'esperit de Liberacion, dins lo moment de restauracion d'una Republica centralista, sens ges de societat a son servici, sens ges de subvencion publica (e n'auriá pas d'un brieu). L'Universitat francesa s'èra pas duberta encara a l'estudi de la matèria occitana : d'ela vendriá pas d'un moment cap cercaire qu'onorèsse la vocacion afortida de recèrca. Aviam agut de victòrias, mas res que sostenguès un percors ascendent. Aviam tot bèl just renovat la "mission impossibla" que s'èra donat lo Felibritge. Visqueriam aital qualques annadas.

E venguèt lo temps d'una nòva generacion al govèrn, la mieuna. Semblava evident qu'aquela mission, la caliá adaptar als tempses e fondamentar de nòu. Aviái dins lo temps de la guèrra e dins un gabinet de Prefècte a la Liberacion pensat que caliá podar a la rasic, pr'amor que la coïraça de França s'èra revelada sens ascla e renovada recentament d'un vam de civisme patriòta. Èra d'alhors l'assèti dels estatuts ipèrfranceses que Girard nos aviá redigits. En partent d'aquí, se podiá trachar de rejónher lo corrent regionalista e mai federalista qu'aviá viscut sota la Republica centralizada jacobina, e tanplan la critica de las disfoncions de l'Estat que començavan a far d'economistas e de politics esclarats. Lo projècte se podiá resumir aital : ne finir amb la falsificacion autoritària bonapartista e

centralista e retrobar la democràcia territoriala fondatrutz de la Nacion França. D'istoriadors d'esquèrra devián puèi confirmar l'analisi. Era aquò ja lo "refondar França" que deviá èstre de mòda dins los ans setanta.; Cal en de mai plan notar que podiam pas pus jogar sus ges d'avenir previsible

del catalanisme. Espanha èraa devenguda una preson. Franco aviá interdich lo catalan publiuc e mai la sardana!

Butat per Fèlis Castan, lo grand amic e aliàt d'alara, prenguèri de l'I.E.O. lo secretariat general sus lo motiu d'una critica del vièlh nacionalisme felibrenc, illusion gausida,, embarrada al secrèt de consciéncias tòrças e sota una ipocrisia de las màgers. Francés Fontan en qualques ans deviá me provar que m'enganavi. Aquel teorician d'una granda abstraccion de pensament, doctrinari a talh de cotèl, veniá de nos arribar après una escorsa complicada de drecha a esquèrra, desprovesit del tot de lenga e de cultura occitanas. Prepausava son pannacionalisme etnista. Del marge social ont viviá, èra lo primièr en data a donar a l'occitanisme la tòca publica de l'independéncia nacionala. Consi? La teoria dels mejans èra remplaçada per la fisança dins una logica ideala d'evolucion. L'independéncia mondiala de las nacions etnicas deviá assegurar la patz universala.

Fontan ganhèt un pecic de partidaris occitans e amb l'ajuda de Girard, o cal dire, faguèt petar dins un acamp de l'I.E.O. la bomba ideologica. Se descobriguèt alara que de fondators de l'organisme lo rejonhián, a condicion naturalament de pas ne far profession publica. La teoria a la volada esposava lo somi impenitent escondut. L'I.E.O. cabussava emborniat a la palun del felibrisme.

Del meteis temps que criticavi lo nacionalisme, me preocupavi de trobar a l'I.E.O. una dralha d'avenir e un prètzh-fach digne d'una ambicion primièira. Foguèt la proposicion argumentada d'una granda enquesta sul comportament linguistic dels Occitans. De metòdes nòus, d'abans-gàrdia dins l'actualitat mondiala, de sociò e de psicòlinguistica, permetián, çò semblava, d'iniciar una terapia de la "vergonha". Lo projècte èra estat aculhit amb estrambòrd, de primièrs cercaires se senhalavan. Mas en qualques mesas l'aparèlh reguèrnèt. Èra evident que los occitanistas avián paur que l'enquesta revelès una situacion de perill e lor isolament social. Preferissián la messorga aparaira a la vertat coratjosa. Al fons, aquesta mesfisança s'apariava al somi nacional retrobat.

Privat de la fòrça d'organisme, podiái pas gaire avançar. Lo projècte cabussèt. Deviá se reviudar vint ans pus tard quand aguèri en Universitat los mejans de l'entamenar. Foguèrem alara dins lo corrent general dels estudis de diglòssia qu'aviam bèles primiers dessenhats vint ans abans.

D'aquel doble saut en rè uèlhs bendats, l'I.E.O. moriguèt pas. Calguèt una altra espròva. Sota la butada d'un occitanista de drecha mas de tria e grand resistant, ancian deportat, grand catalanista tanplan, Pèir-Lois Berthaud., a qui deviam la lei Deixonne, un interès se creava pels afars economics. Berthaud, al moment de la descoberta del gas de Lac, pensava s'ajudar del capitalisme regional d'Aquitània. Girard prenguèt son còche.

Pro descorat d'I.E.O., los daissèri crear son jornal en març de 1956, una nòva *Occitània*.

L'entrepresa virèt cort. Berthaud moriguèt a la subita de la malautiá de còr qu'aviá menada de deportacion.. Girard contunhèt *Occitània*, de mai en mai en mediocritat bufèca.. Fins que...

Fins que tot se reversèt. Aviái dins una relacion a l'organisme prepausat bèl primièr una dobertura economista dels estudis. Foguèri generosament aprovat. Mon analisi, la renegui pas. La necròsi socio-economica del Miègjorn de França crebava los uèlhs. Se salva pas de la mòrt la lenga d'un país que morís. Sus l'argument, volguèri que nòstra revista *OC* dobriguès lo talh en 1961.

Èra un pauc tard. *Occitània* s'èra consumida, mas aviá compromés politicament l'idèa e lateralament ieu tanplan.. E tre la debuta de la nòva aventura, aviái agut l'oposicion ferotja de Castan, l'empuraire fins aquí per bona part de çò que se pensava a l'I.E.O. Lo repic de nacionalisme occitan l'aviá pres de front coma a ieu, mas ara èra ma causida economista que lo rebutava e lo faguèt desmissionar de sas foncions. Atribuiguèri dins lo moment sa posicion a son apertenéncia al Partit comunista qu'èra luènh d'aver descobèrt encara sa rega regionala. Aquò èra probablament verai, mas Castan de fach replegava l'occitanisme sus una doctrina purament culturalista que deviá pas abandonar de sa vida.

Pr'aquò, las analisis d'economia avián un autre pendís que lo capitalista de Berthaud e Girard: S'èra descubert a la redaccion d'*Occitània* a prepaus de Lac. D'aquí partent, s'èrem mesas qualques unes a se'n preocupar seriosament. La cauma dels carbonièrs de la Sala (francés : Decazeville) a partir de decembre 1961 nos donèt la darrièra butada. A la començança de 1962, dins la Comuna de Ferrol a Narbona (omenatge a 1907) creèrem lo Comitè Occitan d'Estudis e d'Accion.

A partir d'aquí pas pus res es coma abans. La societat occitana en moviment a rejonch lo luòc ont l'occitanisme s'èra mes a pensar en son nom. De carbonièrs dins la minièira pòrtan testimoni en occitan. Los occitanistas an rejonch son pòble. La vergonha de 1907 es escafada..Elabòran un programa politic. L'occitanisme es tanben intrat dins un debat nacional francés ont montarà a un cimèl de responsabilitats. Lo provincialisme felibrenc es doblidat. Nòstre temps dos fasiá que tirassar la sabata abans l'escasença. Ara, a l'escasença. i sèm.

Mas a l' I.E.O. la crisi s'aprepara. Sus las posicions culturalistas de Castan acaban de se rambar Girard, ressortit de l'ombra, e l'escrivan Manciet, un moment nòstre Secretari General. A tres declaran lor oposicion a l'orientacion nòva e generala de l'occitanisme, ça que la mantenguda fòra l'organisme cultural (ai demissionat de sa presidéncia per passar liure al C.O.E.A.). S'atròban davant d'occitanistas recrutats essencialment per la mission pedagogica (la lei Deixonne a finalament servit a quicòm) e que banhan dins l'actualitat cauda: son politicament sus l'avançada sociòeconomica. La crisi peta a l'Amassada Generala de l'I.E.O, a La Sala meteissa en 1964. Lo respectable organisme cussonat es per perir dins lo moment. Se requinquilharà, mas per una altra istòria.

Temps Dos : Las Vint Gloriosas

Sus la cauma de La Sala s'encadenan vint annadas de luchas popularas sota bandièira occitana. A cada còp la bandièira, son pas los occitanistas que la prenon, mas lo pòble en moviment.. Tre 1962, ai sauput que la "Renaissença" virava sus sos gonfons e del còp veniá vertadièira: passava a èstre l'afar de la gents, d'una societat, d'un pòble sai que..

La Sala es un aut luòc de la consciéncia obrièira. La minièira es amenaçada de barradura dins la simplificacion europeïsta que lo Govèrn francés gaullista fa dins lo moment de la CECA (Comunitat per lo carbon e l'acièr) en favor de la Lorrena e del Nòrd. Lèu, la revòlta pren de dimensions que passan las vistas professionalas. Una dimension d'aliança obrièrspaisans, en un país ont pasmens lo mond agricòla vòta tradicionalament a drecha. Aquela aliança desliura un sentiment regional interclassista: una federacion de dètzèsèt departaments capita d'acampar a Rodés un "petit parlament ". Una part del territòri francés (lo SudOèst) se dessenha en país sacrificat lèst a la revòlta. Tornam a 1907.Lo concèpte clau de "colonialisme interior" apareis. Lo sentiment d'occitanitat s'empèlta sus el.

A un nòu 1907, qual i pensariá pas se la profession viticola intra en lucha en Lengadòc contra lo mercat capitalista dels vins.? Tornarmai se tracha d'aparar lo "vin natural" contra la farlabica. Tornarmai la region se reconois tota dins sa societat productritz pilòta. Los "Comitats d'accion viiticòla" se fan "Comitats occitans". La "Guèrra del Vin" vèn violenta.. En 76, ne serà al cimèl : a Montredon, prè de Narbona, i a dos mòrts, un CRS e un viticultor. Lo 29 d'abril cent mila personas desfilaràn a Montpelhièr per la defensa globala de la region e lo "viure al país". Un centenat de bandièiras occitanas espelís sus lo cortègi : es lo signe d'una intrada de la CGT e d'un front d'esquèrra, per conversion, a la lucha.

Entretèms, en 72, contra l'extension del camp militar del Larzac , los paisans se revòltan. Lo mond obrièr es alertat. Lo recampament gigantèsc de 73 se farà sota lo signe de "totas las luchas". Lo simbol del soilevament popular, l'eslogan "*Gardarem lo Larzac*" serà pas jamai prononciat qu'en lenga d'òc. Mas la "*meisson per lo Tèrç Mond*" ditz quicòm mai. Sul Larzac, longtemps abans Seattle, Occitània ven d'inventar l'altèr-mondialisme. La lucha contunharà. París veirà arribar los Larzacencs e sas fedas sota la Tor Eiffel, acompanyats d'un pòble a eles ligat en esperança.

Dins lo bacin carbonièr de las Cevenas, un potz, Destival, al luòc dich l'Adrech, es menaçat de barradura. La revòlta nais tanben aquí. Sus lo potz, un ancian de La Sala, Ifernet, secretari de la CGT, a mes la bandièira occitana. Aquela bandièira, l'anarai portar al fons, a l'endrech ont lo poder a tancat la galariá.

Lo legeire escusarà la primièira persona. Pòdi pas far autrament que de l'empregar, per la vertat istorica. En març de 1981, caminarai a Montpelhièr amb d'elegits d'esquèrra al cap d'una molanada

qu'avança sota una forèst de colors occitanas, e a qui parlarai al Peiron dins nòstra lenga. Aquò's lo sovenir pus car de ma vida militanta, amb lo discors qu'aviái fach a Montsegur en junh de 73 a una bèla frapa de joves.. Las doas vegadas un movement inedit prení una avança. suls occitanistas. Èri aquí per lo salutar.

Entremitan d'aquelas luchas popularas, peta la revòlta de mai de 1968, ont lo poder francès manca de crebar de la revòlta de la joventut, ont de Gaulle s'esbinha un momenton de París, ont torna per remetre en plaça l'immobilitat sociala, en esperant d'èstre batut per la mediocritat del sistèma politic quand sas trompetadas a la grandor nacionala despèrtan pas pus de ressons. Al mièg d'aquel grand borbolh, la causa regionala e l'occitanisme fan lor traucada. Es lo moment ont, a grand prètz d'estudis, me soi fach istoriador economista. A partir de *La Révolution régionaliste e Sur la France*, soi per escriure la desena de libres que l'edicion parisenca aculhirà e que faràn lor ramalh.

La revòlta de las minoritats revolucionàrias ven d'actualitat. En Occitània un desplaçament de la tòca se fa. Fin finala, se pòt dire que la reivindicacion sociala pallèva d'una auçada lo reviuire cultural; Una nòva poesia greilha, la nòva cançon de combat, Claudi Martin l'inventa, lo *Teatre de la Carrièra* dreça sos emponts. L'atmosphèra publica tota sembla de s'occitanizar. Lo C.O.E.A. a fach camin, mentre que lo Partit nacionalista fondat per Fontan, chorra dins sa ponhada d'aderents, luènh de tota preséncia publica.

Los occitanistas qu'avián pres la virada de 1962 se son religats al movement nòu e animós dels Glubs de pensada, que marca l'epòca. Aital s'atròban a la creacion de la "*Convention des Institutions Républicaines*" en abril de 1964, cotria amb "*Les Bonnets Rouges*" bretons. Los qu'an viscut lo moment de l'acamp fundador al Palais d'Orsay de París, en abril de 64, ne pòdon testimoniar: las analisis del C.O.E.A., son projècte de regionalisme socialista passa lis. "*Òm se creiriá pas mai en França*". Me tròbi butat a la sesilha conclusiva a costat d'un Mitterrand silenciós. Far passar lo concèpte de "colonialisme interior" èra borrolar de tròp las consciéncias, mas l'essencial del programa nòstre sauta lo sulhet. Pòdi dire que de la futura lei de regionalizacion de Defferre l'uòu es aquí. .

L'experiéncia de la CIR anarà pas fòrça luènh. La temptacion politicaiana i coava. Mitterrand entamena lo grand jòc que durarà d'annadas e lo menarà la presidéncia de la Republica. Fonda una Federacion socialista. Lo C.O.E.A. se pòt pas daissar rebalar dins l'aventura. Aprofècha los "parachutages" de tradicion per se tirar en 67 de la trapèla. A ja trobat l'aliança de remplaçament. Mendès France dona la sortida. Convòca a Grenòble un Collòqui sus la reforma de l'Estat. Miquèl Rocard i pronóncia la famosa relacion "*Décoloniser la Province*". Seguirem totes los acamps regionals que maduran la pensada. Lo corrent d'una nòva esquèrra, modernista, nos pòrta amb l'essencial de nòstras idèas. En 68 lo C.O.E.A. mudarà en *Lucha occitana*. Es passat clarament d'un regionalisme decentralizaire a un autonomisme socialista. Mas Rocard en son torn se va daissar entraïnar per la politica de partit. Amb, o cal dire, l'aparament de las "minoritats nacionalas" al bagatge, se prepara a afrontar Mitterrand al congrès del nòu partit socialista a Metz en 79. Una manòbra de coladissa a permés a l'opinion contrària, la de Chevènement de s'assegurar la majoritat. Mitterrand s'engatja pasmens sus una via decentralizatriz e culturalista. Parlarà dins sa campanha de la promocion del "drech a la diferéncia".

Segond entracte

Al crestenc de preséncia publica, l'occitanisme podiá pensar, non pas cèrtas a l'independéncia nacionala coma contunhava de presicar lo PNO per el-meteis, mas a un estat d'inquietud de l'aparèlh istoric França. L'idèa qu'aviái aguda d'una "refondacion" nacionala e que mos libres sostenián èra venguda credibla e ne reculhissái las pròvas. La principala èra lo discors de de Gaulle a la Fièira de Lion ont, en anonciant dins son estil la decentralizacion, i vesiá un cambiament dins lo destin naional.

De Gaulle tombat, lo jòc necessari per aviar la mudason, l'evidéncia se confortava: que, coma podiam pas esperar i arribar amb nòstras fòrças solas, calia renfortir nòstra plaça a l'esquèrra. Aviam aquí las amistats e de promesas.

Per malastre. Pompidor remplacèt lo grand òme dont aviá preparat la casuda dins sas intrigas. Lo govèrn de França tornava a la drecha e al grand capital. Anava caler esperar de tornar trobar l'escasença, que seriá en 1981. Mas lo temps d'espèra coïncidissiá amb nòstra pus galharda credibilitat publica, e podiam la melhorar. Calia o voler. Pr'aquò, del temps que *Lucha Occitana* s'apreparava a abandonar son extremisme revolucionar per una posicion negociabla, un repic de malautiá cronica rosegava l'occitanisme. Lo nacionalisme tornava, non pas mai en version fontaniana, mas segon lo tèrç-mondisme de mòda dins lo temps de la descolonizacion. Aviá de garents del band del PSU e animava en cò nòstre una literatura de combat. Aviá de bon entendre ges de programa, senon, en primièr, de montar a l'assaut dels mini-poders de nòstras organizacions e d'escafar l'adjectiu aseptic, que li semblava, a l'expression de "colonialisme interior". Aqueste còp es pas sota l'ipocrisia silentosa, mas al contrari dins una retorica violenta e tartarinèsa que l'independéncia occitana avenida se formulava,

Farai cort aici. Ai pas enveja de tornar a un moment nòstre quasi inconfessable, ont la lucha de tendéncias, a l'interior de l'I.E.O., primièira victima, preniá un biais de cambetas, manipulòlis, desviraments de fonzes e rotlament d'escòrnas grassas. Aquel corrent (o son cap-bramaire) montèt al poder sus un affaire de reforma d'estatuts que ramentava lo Felibritge a sas acabalhas. En paucas d'annadas ans, la creacion se refuguèt dins sa libertat, l'ensenhament faguèt flòri dins una Seccion pedagogica autonòma trabalhaira, e la responsa de la recèrca s'organizèt dins una Associacion internacionala d'Estudis occitans. La despuèlha flaca de l'IEO èra devenguda una pèl voida.

M'aplanterai un momenton sus l'accident de 74. Pompidor moriguèt. Sa succession, amb una lei electorala permissiva faguèt grellhar las candidaturas. La mieuna foguèt avançada pels Bascos e pels Còrsas, e mai una part del movement breton, Solament après e tard, *Lucha Occitana* se'n mainèt. Acceptèri. La jòga dobla èra de provar una cèrta recepcion de nòstras idèas e de negociar los vòts obtenguts per faire la balança al segond torn. Avisats per l'enquista dels prefèctes, la drecha veguèt venir la menaça. Lo Conselh Constitucional, sens donar ges de pròva, invalidèt prossas de signaturas en ma favor per me remandar a mos estudis e mon Universitat.

I aviá dins aquel còp mancat un doble servici rendut a l'ala "extremista" de l'occitanisme : desquilhar "en jogant las bendas" Lafont de la plaça qu'encara ocupava amb son "regionalisme" aborrit ; provar aut e clar, qu'amb l'Estat francés i aviá pas res a far, coma foguèt dich e proclamat. Dins los qualques jorns de ma candidatura, los Comitats de sosteniment que se disián "*Volèm viure al país*" se trasformavan en movement. Demorava a levar *Lucha occitana* del mitan. Se faguèt pas gaire après dins un acamp a Fijac previst per la conciliacion. I èri pas.

Lo temps de *Volèm viure al país* es marcat per la preparacion de Mitterrand a la succession del nòu president elegit, Giscard d'Estaing.

L'ossamenta n'es l'aliança dels Socialistas amb los Comunistas dins una Union de l'Esquèrra. Es aquí que los Bretons se son engulhats fins a obtenir de sètis d'elegits..

Mas l'Union s'estrifa en 77. S'es sovent presentat l'eveniment coma una catastròfa tombada sus nòstre suc. Las causas son pas vistas condrechament

Es VVAP qu'a presas sas distàncias amb tota la partida politica francesa.

Farà que las confirmar, en tèrmes esquerristas (retorn al discors ancian de *Lucha occitana*, mas amb la resonància nacionalista !) en 77. Posicion ont l'ufana se confla de la sensacion d'isolament : "*On rappellera aux apprentis sorciers parisiens que si l'Occitanie était autonome, elle serait déjà socialiste.*" Consí alara se plànher de pas èstre ausits?

Mas los comunistas, eles, deliurats d'aliança amb lo PS, contunhan d'ausir. Sus lor recepcion favorabla a nòstras tèsis, s'es volgut parlar de recuperacion. Es ignorar çò que bolegava dins las consciéncias popularas occitanas. Ieu que visquèri l'aventura a l'interior, o pòde dire. Quand los quadres del Partit veguèron las bandièiras occitanas venir tant espessas en Lengadòc-Rossilhon e dins la zòna de la Mar de Berra, e mai montar a París a la fèsta de l'Huma per trens entiers, lor

calguèt se dire: "*I a quicòm que se passa*".

Çò que se passava, es que lo mond obrièr en vivent lo colonialisme interior compreniá que de lo denonciar èra pas que rason e vertat. "*Les camarades disent que vous avez raison*" çò faguèt Marchais per intrada a la convèrsa que m'aviá demandada. Coma se comprèn, anavi pas abandonar la clara compreneson e la cauda amistat de mon "pòble" (escusatz lo creire). E l'acòrdi seguiguèt. A tres escrivans faguèrem lo manifèst *Mon País escorjat*.

Las signaturas abondèron. De mon libre *Autonomie*, los comunistas tiirèron lo tèxt d'una proposion de lei. Lo 10 de mai 80, la fèsta de la CGT per sostenir la lucha de l'Adrech se diguèt *Viure* en occitan e virèt a la fèsta per la lenga. L'aparelh del PC es pas estat recuperator de l'occitanisme; direm al mai pièger qu'a sauput per un moment agantar la partega que lo desvelh dels Occitans li porgissiá.

Lo Partit socialista auriá plan seguit se l'estrategia partidària o aguès permès.. Dins sa campanha victotiosa Mitterrand s'engatgèt pel "drech a la diferéncia" e foguèr un dels primièrs convidats per el a l'Elisèu. El preniá de nòtas per sos ministres! Guidòni, nòu deputat de Narbona me diguèt dins sa Comuna: "*lo partit occitan, es ara lo partit socialista*". Pas qu'aquò ! Mesdirai pas per tant d'aqueles que se i escrivian per letra antidata.

Dirai pas res mai, senon qu'en avent assistit a Orlhac, a la fin de l'an d'abans, a l'acamp general de l'I.E.O. e a una votacion plan orquestrada ont foguèron batuts los que volián reviudar aquela pelha ja mòrta a qui aviái consacrat lo tròç mai bèl de ma vida, aviái pres la retirada e l'estrada. E m'èri dich qu'èra plan una fin. Fin de nòstre Temps Dos.

Al nòstre, la confirmacion venguèt en mens de dos ans. Los venceires d'Orlhac, confrontats a la solitud sociala qu'avián causida, al voide practic de lor projècte, a lor incapacitat a far, se mangèron entre eles e diguèron seba. La desbranda deviá passar a VVAP. En 84, lo "movement occitan" aviá viscut. Calí avançar sens el e a sa plaça.

Per malastre lo grand projècte francès s'escrancava tanplan. A la prima de 83, Mitterrand deguèt reconóisser que lo capitalisme global, menat a grand galaup pels Americans e qu'aviá penetrat tota Euròpa, permetiá pas ges de libertat d'esquèrra. Al grand desplegament de grandor passada de Versalhas, los caps d'Estats convidats foguèron pas gaire badaires. A partir de la desfacha de sas ambicions d'indpendéncia financièra, l'òme qu'aviá entraïnàt al Panteon tantas d'esperanças, devenguèt lo pus gaullista dels presidents e prenguèt lo temps en un doble mandat de finir d'enfonsar la politica estrangieira dins los còps mancats, la politica africana dins un desòrdre colonialista e d'enòrmes massacres, la politica de l'Elisèu dins d'escàndols de cort, e dins aquò, après aver escampat Mauroy, gausiguèt tres Primièrs ministres, Fabius, Chirac e Rocard. L'esquèrra tombèt, lo Partit comunista foguèt reduch a un fons de saca, la drecha liberala provèt son incapacitat a governar e lo Front Nacional montèt .

Sota aquel "règne" tristàs d'un cap d'Estat mediocrament manigancièr pres per l'angoissa de la mòrt vesina, la societat francesa mudava. E coma la classa politica tota, ocupada a mantenir sos avantatges dins un duèl d'especialistas de l'embrolha, ignorava de mai en mai la realitat del país, los ciutadans avián decessat de se fisar a ela. Aquò èra per persistir sota totes los govèrns de centre drecha o de centre esquèrra, incapables de comprene la borrola que s'èra mesa dins la societat francesa e que respondeguèron per de finochariás o per l'incapacitat als grands movements que trasián las gents dins la carrièra. Patolhavan dins la fanga d'una fin d'istòria de França.

La manca d'un movement occitan intelligent, animós, coratjós, ambiciós, que reprenguès lo movement ascencional de las Vint Gloriosas a son cimèl, se fasiá bravament sentir. Dins la bolovèrsa sociala que bacelava lo quite regim, se comprèn que la revindicacion "regionala" pesava gaire per de politics incapables de sortir de lor clòsca. D'aitant gaire que sos aparelhs avián desaparegut, que i aviá pas d'aliança possibla amb un partitsostèn e pas ges d'ondada populara. Lo pic e repic francès victòria de 81, esclapament e virada de 83 aviá netejat lo terren d'una accion occitana possibla. Amb quauques gasanhs de primièr temps deguts a nòstre aliat lo ministre Savary, avançàvem dins un desèrt. sens resson. Calí comptar amb l'immobilisme de la representaacion nacionala centralista;. Rocard ensagèt de far votar un estatut per lo pòble de Corsega. La responsa foguèt una aumòrna "*dans le respect de l'unité nationale*". E se daissèt poirir.

Nòta personala: podiái pas pus creire a França ni a l'occitanisme, me restava la denóncia per l'analisi del "*Dénouement français*" adreçada à "*ces cons de Français*" e a "*ces couillons d'Occitans*". Mas ni los uns ni los autres, ni l'ausidor ni mai la comprenèla se destapavan. (*Fin de l'article dins lo n° venent : Las tres tòcas del temps tres*)

Las tres tòcas del temps tres

Aquí la seguida de l'article de Robèrt Lafont sus 150 ans d'occitanisme.

Un temps nòu, un Temps Tres, cresi que nos nasquèt un jorn dels ans ochanta dins una Calandreta ont un mèstre o una mestressa d'escòla aviá acceptat un salari de misèria per ensenhar l'occitan a una desena de dròlles que ne sabían pas una paraula. Èrem a las escanas, quasiment a las espèrras.

D'un ponch vesin de zero, remontàvem amb nòstras paubras armas. Èra plan tornar prene lo problèma de nòstre èstre al mond a la basa. Ni lo Felibritge ni l'occitanisme, avián pas jamai agut la vòlha, ni los mejans ni l'environa per aquel autòpari. Filhs de nosautres, naisseriam enfin ?

Vosautres, amics de uèi, occitanistas intrats dins lo temps tresen quand ieu èri ja sortit del segond, vosautres que de filhs n'avètz faches dins vòstreis escòlas e dins vòstra accion testarda, sens tojorn i creire ni tanpau ne conóisser lo nombre, a l'automne passat avètz agut le sospresa, çò me disètz, de veire venir vos rejónher a milhièrs a Carcassona una joventut que passava vòstra espèra. A Carcassona i èri pas, rason d'edat e de santat. Permetètz doncas ara que vos diga quelques paraulas. Paraulas del sulhet, entre lo passat que s'escafa dins lo rire dels calandrons e l'horizont larg que desviste.

Las tres tascas

Los joves, avètz tres tascas. Anatz a tres tòcas.

D'en primièr la lenga. Avètz darrièr vosautres cent cinquanta ans d'escritura renaissenta que son cent cinquanta annadas de mòrt lenta dins l'usatge social. Benlèu qu'avètz ara reversada la situacion. O cresi de còps quand entendi los joves d'ara charrar òc entre eles, de contunh e sens ges de complèxe ni de vergonha. Pausan amb natural que la lenga es abans de tot una paraula sociala, e una paraula actuala, que parla de tot.

Per la lenga escricha, çò pus important es fach. S'es fargat dins los ans trenta del sègle passat un sistèma grafic que nos remetiá dins lo debanar de nòstra istòria culturala e dins una frairetat de dialèctes. Es pas perfiech, mas elegant, intelligent e significatiu del projècte que pòrta. Cal que foncione. Una lenga es viva quand òm l'escriu per exprimir çò qu'òm vòl dire e non pas en se pausant eternament de questions sul biais d'escriure. Me regaudissi de veire ara los escolans e lors mèstres, los elegits de las comunas, departaments e regions entre Ròse e Mar granda, escriure l'occitan, quand o decidisson, dins una normalitat sens rompicap. M'enrabièri quand dins nòstre rengs tres ò quatre pelucres remeteguèron l'esplecha sul taulièr a luòga de la manejar. Entre temps un e temps dos, avèm plan gastat nòstre temps e lo temps de vida de la lenga a aquestes pinholatges.

I a, o sabi, la question de Provença, ont s'es enuresida la dualitat d'escritura. Mespresi pas l'esperit d'eficacitat practica qu'a presidit a la pacifica entenduda. Mas dins una estrategia longa, risca d'èstre catastrofica. Digatzme coma se pòt socializar dos sistèmas tan desparièrs a la vista coma lo felibrenc e l'occitan e que representan doas visions diferentas de la lenga e doas edats distintas de la dicha Renaissença ? L'acòrdi d'alhors servís a rèn. Los enrabiats del " prouvençau en o " son un rodelet que pòrta pas pus d'òbras e de valor intellectuàla dempuèi un vintenat d'annadas, mas que

contunha d'enverinar la guerreta de las grafias sota lo govèrn atupit del president ponchut de la falsa region PACA (" pas cap " ?). Vos caldrà decidir o d'inserir Provença dins la vida occitana o de i daissar crebar la lenga sota sos pesolhs e sas arnas.

Per la lenga oral, me regaudissi tanben qu'enfin se comprega clar sos enjòcs de vida. S'es partit d'una conoissença de situacion, e se son facha las enquistas sus l'estat d'usatge. Amb cinquanta ans de retard e sens la pensada " terapeutica ", quand las regions o un rector prenon l'iniciativa, l'occitanista repotega pas mai. A defaut de pensament sociolinguistic e terapeuti, la tòca es plan definida : far revivre una lenga sociala.

Pensi coma totes que las mesuras d'incitacion devon pas anar contra çò que pòt subsistir de lenga. Es pas un combat de joves contra vièlhs, de lenga normalizada contra patés. Quand se tracha de paraula viva, cal daissar far la vida. Que lo retorn a l'occitan siá dins de cases retorn al pepin e que los joves estudiants parlen entre els l'occitan comun que se farga ja, la vida l'emportarà. La vida d'una lenga, la mudason es de sa natura coma la varietat de terren. L'occitan avenir serà lo lengatge d'escambi dels parlaires de son espaci. E cresètz pas que sián los occitanistas que lo faràn. Serà, se jamai se fa, a la mesura interdialectala de la relacions umanas, que son pas pus ara las de la carreta o de la bicicleta.

La decision es a l'usancier, melhor : a l'usatge, perquè lo procès d'evolucion del lengatge es sempre inconscient. Mas aquí tocam un nos de problèma. Vos cal pensar, amics, que los dètz mila o quinze mila manifestants de Carcassona, que vos emplisson d'alegria (consi i prendriái pas part, ieu que dati dels acamps a quinze personas que se parlavan en francés?) son qu'un primièr pas. Pròva que lo cercle occitanista a fach un grand creis e subretot que son " audiéncia ", coma se ditz, s'es alargada. Es pas encara la societat, encara mens un pòble al secors de sa lenga. Pensatz a las manifestacions catalanistas gigantas per l'estatut de Catalonha. Ieu pensi als qualques còps ont parlèri òc a una desena o doas de milieirats d'obrièrs e païsans. Èra pas qu'un ensag. A vosautres la bèla !

Cresi que per que la lenga bolegue lo pòble, cal que li parlès d'el, que li parlès del país.

Lo País : una Nacion ? Seria temps après cent cinquanta ans d'ipocrisia ò de discors al vent, de i veire e de parlar clar. La nacion miègjornala o provençala foguèt una opcion inconfessable dins lo temps I, ont de Nacion i aviá pas que França. Foguèt una paraula dins la *Coupo santo*, mas de la cantar en ceremònia li lèva son seriós (a Nimes se canta per las corsas de buòus a l'espanhòla).

Ipocrisia encara dins lo Temps II, fins al moment qu'ai contat de la petada fontaniana. Ipocrisia encara, après la petada. Ai pas vist los membres de l'I.E.O. qu'avián donat lor signatura al professor d'etnisme lo seguir publicamant. Demorèt fins a sa paura mòrt en Itàlia solet amb una ponhada de discípols. E lo fracàs devia s'estirar encara cinquanta ans.

La paraula cremanta devia aver un pauc de succès quand quitèt la teoria e s'aparièt a la proclamacion oratòria, dins lo temps de l'ondada tèrç-mondista. Mas, al servici de la Nacion, en vint ans pas cap d'atemptat, pas un occitanista que repenguès a la volada lo fusilh qu'Alranq bandissiá a la sala, pas un gèst de coratge, pas que de retorica. La retorica se desconflèt quand Mitterrand venguèt Prince.

Alara ? Dins lo void de doctrina ont sèm, de qué far de la Nacion. Perduda ? Lo PNO s'es fach capelan d'un regionalisme fadorlès e del federalisme nòu descobèrt. Lo POC, que ne soi membre per acòrdi global, pensa a las regions e a una federacion europèa. Pòdi apondre mon analisi e mon experiéncia. Dins *Sur la França*, pausèri la tria entre Nacion etnica, o primària (Occitània n'es una) e Nacion de contracte (França n'es una, e mai se fuguès autòtraïda). De tant que la Nacion segondària s'esperlonga dins sas estructuras e l'opinion civica, pas res a far que de negociar amb ela.

Se pòt que l'estima aja quauques avantatges. Quand la lei Defferre passèt, nòstra decepcion foguèt generala. Lo decentralisator departamentalista aviá trabalhat sus l'idèa de 64 per la plegar a un manteniment de las estructuras cussonadas. I aviá ça que la dins son tèxt la novetat de la quita region, e mai fuguès pas qu'una anciana " Circonscripcion d'Accion Regionala " de l'Estat. E quicòm a gratar : a èstre serioses, digam que las culturas regionalas vivon despuèi vint ans de

subvencions aquí glenadas.

I aviá sustot las insufisências de la lei francesa a respiech de las regionalizacions europèas. Ai verificat : se son declaradas non pas als Conselhièrs regionals, politics de la banasta francesa, tampats en clientelisme, mas al ponch sensible de " responsabilitats per default " : vèrs los Presidents de regions. Cinc d'entre eles me confessèron que quand parlavan amb Pujòl, avián vergonha. Dins lo cercle europèu de lors collègas, ont totes se conoisson e se tutejan, fan la mina dels paubres que quistan. Dels presidents franceses, Pujòl dins lo privat parlava amb un sorire.

Mas aqueles presidents son ara al nos de relacions internacionalas, de contractes que los traspasan de tot costat, ajudats dins los gropaments que talhan dins l'espaci europèu, suls axes o atlantic o renan, butats dins los projèctes d'Euròregions que desnosan las cordèlas de la borsa de Brussèlas. Per pauc qu'ajan l'ambicion de lor situacion, espròvan l'estrechura de l'Estat francés. I a pas gaire l'Aquitan Rosset, lor baile, los menèt a protestar a París contra l'estranglament estatal francés dels crèdits qu'Euròpa lor dobrís.

La forma pus destrantalhaira de la famosa inegalitat del territòri es ara lo verroilh parisenc sus las relacions Euròpa-regions. Es pas lèst a sautar, mas poiriá generar un conflicte fruchós dins un pecic de temps. Defferre aurà servit al mens a desvelar la dralha que tapava : lo conflicte de las regions amb l'Estat-nacion.

Vos cal seguir l'afaire. L'exemple melhor de la contradiccion es l'Eurò-Region ont s'es botat un tèrç d'Occitània e ont Catalonha mena lo jòc. Son programa publicat es quasiment fach de las conclusions de nòstre Eurò-Congrès dos mila. Me dison qu'es una pietat de veire coma los deputats occitans, enregdesits d'inintelligéncia francesa, arriban pas a encapar lo nivèl de decisions ont son montats.

Sabi : es un nivèl ont l'occitanisme jornadièr accedís pas mai qu'un elegit local. Dempuèi mai de vint ans, vesi sos responsables dobrir d'uèlhs de chòts e enfonsar lo cap dins las espatlas quand lor parli de passar decideires. An fonhat l'Eurò-Congrès ont an daissat pèrdre de bèlas escasenças de contactes amb de joves animators d'una economia de poncha. Lo moment es pasmens vengut de se desengreper las cervèlas. Se i a, dins los que me legisson, un sol companh que se sentís la vocacion (anavi dire : l'ambicion) d'intrar dins la partida ont se fa Euròpa de las regions pas res es encara perdut per nosautres.

Doblidi pas Occitània. La dubertura practica a son emergéncia es dins la politica interregionala europèa, que s'imaginava pas brica fa trenta ans, e qu'es ara l'actualitat viva, movedissa sota la glaciacion dels Estats. Vòstra tasca es de ligar la causa de la lenga a la partida pan-regionala. Es una quichada d'istòria que vos cal assumir. Pensatz i a Besièrs l'an que ven. Cal far sortir l'idèa. Sètz lo " grop de pression " que pòt, SE VÒL, donar la butada.

Emergéncia d'un nòu Estat-Nacion ? I a pas ges de projècte tant anacronic e per las gents tan repulsiu : pudís a de sègles d'opression e de guèrra. La vista d'avenir que s'aprepara es outra: es una Euròpa federatritz d'espacis dinamics, encara mai de que regions. Es aital que lo nacionalisme estequit se passa d'auçada. Seguissètz çò que dison los Eslovèns aquesta setmana. Mon " sòmi " es un espaci occitan-catalan membre fondator d'una federacion democratica europèa. Es pas deman la velha, sai que, mas ensagi de somiar just e pro esvelhat. L'empacha es l'Estat-nacion. Es la rason per que me soi pausat contra lo Tractat-Constitucion ont los Estats nos donava un òs a rosegat per nos emmantelar melhor dins lor poder eternizat.

Ara lo tresen ponch, la tresena tòca. L'enonciarai a la lèsta. Amb una esperança a la mesura de la terror, ara que se debana, çò cresi, al país del Cèdre, brèç de la civilizacion, lo primièr acte de la tresena guèrra mondiala e de la possibla fin de la raça umana. Vivèm, tant que vivèm, dins un mond globalizat. L'Empèri de Wall Street es global. L'Empèri de las armas distribuïdas entre dos camps fa una soma de menaça globala. L'espaci de l'intelligéncia innovaira tanplan.

O ai dich, la protèsta a la rasic contra la globalizacion imperialista es nascuda sul Larzac. Es aquò que d'occitans tornèron dire en lenga d'òc al meteís endrech fa tres ans. Es aquò qu'anèri dire en catalan, en conclusion d'un Eurò-Congrès, a Barcelona, una ciutat e un jorn ont la joventut proclamava la vida sus las muralhas : *Gardarem la Terra*.

Que l'occitanisme aja pas paur de se quilhar a aquesta auçada. Es son vertadièr nivèl. Per ieu, despuèi totjorn la causa occitana es pas provinciala. Es **lo partit de l'Òme**. E per vosautres ? Lo Temps Tres seriá pas lo d'un paratge ecumenic ? A l'ora de la globalitat culturala tant coma guerrièra, la patz tòca tèrra en tot luòc. E mai espelís dins nòstre ermàs.

Robèrt Lafont